

אגישמקע ווארט

גליון תתס"א פרשת עקב י"ח מנחם אב תשפ"ו

אגדה ובקיאות

"למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (ח, ג)

המגיד מדובנא זי"ע הסביר את משמעות פסוק זה בדרכו ע"פ משל נחמד:

עני הגיע לכפר אחד, שבו התגוררו שתי משפחות יהודיות זו מול זו. האחת, משפחתו של יהודי יקר, מכניס אורחים ובעל חסד, והשניה, משפחתו של קמצן, רע לב ורע עין.

איתרע מזלו של העני, והוא פנה אל ביתו של הקמצן הרע. הוא פנה אל בעל הבית וביקש לאכול דבר מה. כששמע בעל הבית הקמצן את מבוקשתו של אותו הלך עני, ענהו בתמיהה: "לאכול? בזעת אפך תאכל לחם!"

הוא הוציאו אל החצר והראה לו על ערמת גזעים. "אם תחטוב את העצים האלו להסקה תקבל אוכל לשובע!"

לא נותרה לעני ברירה, הוא עבד בפרך, ולפנות ערב סיים את מלאכתו. משהתייצב לפני בעל הבית יצא עמו אל החצר, סקר את המלאכה ואמר לעני בשביעות רצון: "טוב ויפה. הארוחה מחכה לך בבית ממול!"

הודה לו העני מקרב לבו, והלך לבית שמנגד. שם קבלוהו בסבר פנים יפות, וערכו לפניו שלחן גדוש מטעמים. משאכל ושבע, הציעו לפניו את מיטתו והוא פנה ללון. בבוקר השכים והלך לדרכו.

לימים, ישב בחברת חבריו והם שוחחו - כדרכם של קבצנים הנועדים יחדיו - על נדודיהם ועל קורותיהם.

פתח העני וסיפר על המקרה שקרהו בכפר פלוני. בעל הבית העבידו בפרך, אבל לאחר מכן גמל לו בארוחה הגונה והציע לו מקום לינה.

תמהו הקבצנים איש אל רעהו: "לא יתכן", אמרו, "מתגוררות שם שתי משפחות, אצל האחת יעבידוך בפרך ולא יתנו לך פת קבר, והשניה מכניסת אורחים ללא כל גמול".

אבל בדידי הוה עובדא - התעקש העני - חטבתי עצים בחצר הבית, והסעודה הוכנה לי בבית ממול!

צחקו הכל וקראו: אח, נפלת בפח! יגעת בחינך, וכל עמלך היה לריק- אילו היית פונה בתחילה לבית השני, היו מגישים לך אותה ארוחה, ובחינם, בלא כל טורח!...

סיים המגיד מדובנא זי"ע את משלו ואמר: כך גם לפעמים אנו מתנהגים, אנו עמלים ועובדים ללא הרף, ומבזבזים הרבה כח ועמל בשביל להשיג עוד משהו ועוד משהו, אבל בסוף מראים

לנו כי הפרנסה נמצאת למעלה, משמים פותחים בפנינו פתח של הצלה שכלל לא חשבנו עליו, ואילו היינו פונים בתחילה מיד לאותה מקום מלמעלה כבר מזמן מזמן היינו נושעים, ובחנם בלא כל טורח!...

"כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם!"

על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע מסופר, שראה פעם איש אחד הולך בחיפזון רב, שאלו הצדיק: למה אתה רץ כל כך? השיבו האיש: אני רודף אחרי פרנסתי.

אמר לו הצדיק: וכי מנין לך שפרנסתך הולכת לפניך, שאתה רץ אחריה להשיגה? אולי היא נמצאת מאחריך ונמצא שאתה בורח ממנה!...

(פנינים)

"ואכלת ושבעת וברכך את ה' אלקיך" (ח, י)

המגיד מדובנא זי"ע היה מסביר את גודל ענין ברכת המזון כדרכו - במשל:

מעשה באלמן, שהיה לו בן יחיד מאשתו, והיה חביב עליו עד מאד. לימים נשא אשה שנייה, אלמנה אף היא, שהיתה לה בת מנישואיה הראשונים. היה הבעל חושד באשה, שהיה מבכרת את בתה ודואגת לה לכל צרכיה, ומזניחה את בנו במאכלו ובבגדיו. והיתה האשה חושדת בבעלה, שהוא מאיר פניו לבנו ומפנקו ומבכרו על פני בתה.

לאמיתו של דבר צדקו שניהם, שכן אף בלא יודעין האדם קרוב אצל עצמו ובשרו, משום כך שררה מתיחות בביתם ושלוש הבית הופר.

לימים גדלו הבן והבת, וההורים נדברו ביניהם להשיאם זה לזו. הקימו בני הזוג בית נאמן בישראל ודאגו האחד לרעהו. והוריהם דאגו לשניהם והרעיפו אליהם אהבה, ומני אז שרר השלום במעונם. ואדרבה, ילדיהם - שהיו קודם לכן סיבה לפירוד הלבבות ביניהם - היו עתה הסיבה להידוק הקשר ולאחוה.

והנמשל: הקב"ה ברא את האדם כשילוב של גוף ונשמה, גשמיות ורוחניות. אבל בין בני זוג אלו שוררת מתיחות מתמדת, כי הנשמה אוהבת את בני טיפוחיה, וחפצה להתעלות ולהזדכך בתורה ובמצוותיה, ואילו הגוף אוהב את מנעמי העולם ואת חמדויותיו. אבל קיימת דרך אחת להשכין ביניהם שלום ואחוה, והיא, אם ידע האדם, שכל מזונו וסיפוק רצונותיו ניתנים לו מאת הקב"ה, ויודה לו על מזונו תחילה וסוף, יהיה המזון גורם להכרת הטוב ולעבודת הבורא, או אז ישמחו בו שניהם כאחד!

ועל כך באה ההודאה על הטובה המושלמת והכפולה שבנתינת המזון - ובהכרה בכך "שאתה זן, ומפרנס אותנו תמיד בכל יום, ובכל עת ובכל שעה!".
(המגיד מדובנא)

"ואכלת ושבעת וברכת" (ח, י)

הגה"צ רבי ירוחם ליוואוויץ זצ"ל משגיח ישיבת מיר דיבר פעם על ברכת המזון, בחרנו להביא את דבריו היסודיים והמעוררים כמעט בלשונו: "כל ימי לא עמדתי על הערה זו, מורגלים אנו שכאשר אוכלים צריכים לברך, אולם אם יברך האדם פעם אחת בכוונה ברכת המזון כהוגן, יראה מיד ויכיר את האמת שהדברים הם להיפך ממחשבתנו, לא כשאוכלים צריכים לברך אלא האכילה עצמה היא בשביל ברכת המזון, שכן אם מהאכילה יוצא כל ההכרה האמורה בברכת המזון להכיר חסדי המקום, טובו הגדול תמיד שאינו מחסיר מעמנו וצריך לומר ובטובו ולא מטובו (ברכות ג) שכן אם יאמר האדם "מטובו" לא יהיה די רק "ובטובו" שהוא בלי שיעור ובלי תכלית, כי לא כלו רחמיו.

הכרה זו בחסדי המקום שהם בלי סוף יוצאת לאדם מהכזית פת שאוכל, עלינו להבין שתכלית האכילה היא בשביל ברכת המזון

ולא להפך. כל זה כשהאדם לוקח את הענינים כמו שהותקנו והועמדו, אבל כשהדברים הפוכים באופניהם למעלה, הכל מתהפך מכפי שצריך להיות ואז ההנחה היא להפך שכשאוכלים צריך לברך, נמצא שהעיקר הוא האכילה וכן כל הדברים עד שהכל הוא בשבילי ובשביל העריבות וההנאה שלי, עד שהבורא עולם בעצמו כביכול גם כן בשבילי, לא ריח ניחוח להשם אלא ריחוח לי, מבהיל מאד.

כשמתרגלים בהנחות כאלו שברכת המזון הוא בשביל אכילה וכד' לאחר כן כשמיגיעים לדברי הר"י (ש"ת ג, קמג) "היצורים כולם לא נבראו אלא לכבוד השם שנאמר (ישעיהו מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (דעת חכמה ומוסר ח"ב עמ' מד - לתתן עליון)

"כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (ח, יח)

"הוא דיהב לך עצה למקני נכסין" (אונקלוס)

כל יהודי מאמין, היה הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל אומר, יודע היטב שאם הוא עושה חיל, נובע הכל מסייעתא דשמיא, אולם אפילו אחרי מחשבות אלו נשארות מחשבות בלב,

בעומק הפרשה

ריתחא דאורייתא

ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית

שמן ודבש (ח' ח')

בגמ' בברכות מא. מבואר שפסוק זה נדרש לענין שעורי המצוות ובכל אחד מהפירות שנזכרו כאן בפסוק משערין על פיו אחד משעורי המצוות. ובזית משערין את רוב שעורי המצוות שרוב איסורי התורה ומצוותיה שיעורן בכזית. והנה הפסוק כאן נאמר על פירות שנשתבחה בהם א"י, וכי דוע שהפירות שנשתבחה בהם א"י היו גדולים הרבה יותר מפירות שבזמנינו (וכמבואר כ"ז בסוטה לד. לענין הפירות שלקחו המרגלים), ולפי"ז יש לתמוה מ"ט לא משערין בכל מצוות התורה לפי שיעורי הזית שהיה בזמן שנכנסו ישראל לארץ שהיה גדול ביותר, והרי מקור הדין שמשערין בכזית הוא מהפסוק כאן שמייירי בית גדול שנשתבחה בו ארץ ישראל

כה"ק החת"ס (שו"ת חת"ס או"ח סי' קפ"א ד"ה והנה), וז"ל החת"ס שם, והנה זה לי שנים רבים עמדתי על החקירה, הלא ברכתן של ישראל היה חטים ככליו' ועדשים כדינרי זהב, ומסתמא כל הפירות ככה, ועיי' כתובו' קי"ב ע"א אפרסקא כאילפוס וקטופי כעגלו, וא"כ קרא ארץ חטה ושעורה וכו', דכולו לשיעורא נאמר, והרי קרא מייירי בפירות של א"י, ואיך נשער בחוש שהיו גדולים מאד, ובלאו הכי נמי דוחק גדול לומר, שהיו הבית דין צריכים להביא להם פירות ממדינות נכריות לשער בהם שיעור תורת משפט אלוקי הארץ הקדושה, וגם הקרא אינו סובל, דהרי מייירי בפירות של ארץ ישראל וברכותי, ועי' חכמת שלמה בסנהדרין כ"א ובמהרש"א ח"א שם בענין ב' שערות ושניהם לא ראו דברי ח' הר"ן שם, וכעת

נלע"ד בישוב קו' הנ"ל דכשם שהיו פירותי' משונים לטובה כך ה' גידולי האנשים ובריאיו' גופם באופן טוב ונאות וה' שיעור אכיל' דדהו בזית דדהו, עכ"ל החת"ס.

והנה דברי החת"ס הוא מפתח גדול לענין מדידת שעורי התורה בזמנינו, דהנה כבר נודע מה שעוררו התשב"ץ (ח"ג סי' ל"ג) והנו"ב (בצל"ח פסחים קטז): דהביצים שבזמנינו נתקטנו מהביצים שהיו מצוים בזמן חז"ל, וראייתם דהנה בגמ' (פס' חים קט). מבואר דרביעית הלוג שהוא ביצה וחצי הוא שיעור של אצבעים על אצבעים ברוחב אצבעים וחצי וחומש אצבע (שזהו שיעור של 10.8 אצבעות של אגודלים מעוקבים), והנה מכיון שהמציאות בזמנינו שאצבע אדם בינוני הוא בערך 2.4 ס"מ ומי שיעשה חשבון זה יראה שרביעית הלוג שהוא ביצה ומחצה יעלה כשיעור שלשה ביצים שבזמנינו, ומעתה לענין חלה ולענין מקוה שניתן שיעור מידתם הן ע"פ מידת אצבעות (בחלה בשיעור הנ"ל ובמקוה אמה על אמה ברוב ג' אמות) והן ע"פ מידת הביצים (בחלה מ"ג ביצים וחומש, ומקוה מ' סאה), יש סתירה בין שני המידות, ומכאן זה הסיקו התשב"ץ והנו"ב שע"כ הביצים שבזמנינו נתקטנו, וכן העיר בעל השואל ומשיב בהגהותיו על הצל"ח, שבספר המנהיג הלכו' פסח סי' ל"ה ג"כ מבואר שנתקטנו הביצים, ויעוי' בספר מדות ושיעורי תורה (להרב בניש) בפ"ד, שכתב שמצינו כבר שהב"י (בשו"ת אבקת רוכל סי' נ"ב) והמב"י ט (ח"א סי' קמ"ג) ועוד הרבה מגדולי האחרונים לפני כמה מאות שנים ישבו על מדוכה זו. ולפי החת"ס שם עולה דבאמת אפ"ל לפי מה שנקטו התשב"ץ והצל"ח ושאר אחרונים שנמשכו אחריהם שהביצים נתקטנו מ"מ אנו אזלינן בתר ביצים קטנות דידן.

(פנינים מבי מדרשא)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

"ואכלת ושבעת וברכת" (ח, י)

נסתפק הרב שליט"א באכל מזונות ואורז, שברכת מעין ג' על המזונות פוטרת את האורז, מהו כשלא היה בדעתו בעת ברכת מעין ג' על האורז, אם יצא יד"ח, ואמנם בב' מיני פירות ממין שבעה יצא בכה"ג כי שניהם שוים, אבל כאן שאורז ברכתו בורא נפשות ורק דינא הוא שבאוכל מזונות פוטר גם את האורז, אולי בכה"ג לא יצא?

והעירו להרב כי יש שדנו כבר בזה, ויש שהוכיח ממה שברכת בפה"א פוטרת את העין, אבל כיון שזה רק בדיעבד, אם היה סתמא אינו פוטר. ואמר הרב שאין לו הכרעה בזה, כי אפשר דאינו דומה לשם, דיתכן שבאורז הוא בדיעבד רק כשאכל אורז בלבד, אבל אם אכל מזונות אפשר שהוא לכתחילה, לכן אין הדבר ברור וצ"ע.

אורח סמוך על דעת בעל הבית:

אמר הרב שליט"א שבאה לפניו שאלה, הרי הדין (אור"ח סי' קע"ט ס"ב) אורח שאף שלא חשב על מאכל מסויים שיאכל עוד או על מין אחר שהובא אח"כ, אינו צריך לברך שוב כי סומך על דעת בעה"ב, מהו כשהבעה"ב עצמו לא היה זאת בדעתו, רק אח"כ הביאו לו המאכל, אם גם אז א"צ האורח לברך, כי בשעה שהאורח בירך לא היה עדיין המין הזה, ואמר בזה הרב שאדעתא דבעה"ב היינו שיש לו דעת על הכל, ומה לי אם יביאו אח"כ או שיש לו עתה. (דרך שיחה)

שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך וכו'". שאל הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זי"ע, יש להבין, אם נאמר לשון "ועתה" בפרשת תשובה- מפני זה כבר יש לדרשו "אין 'ועתה' אלא תשובה"? וכיצד נשמע מלשון זה תשובה? אלא ענה והסביר: יסוד גדול לימדנו כאן חז"ל, והוא יסוד גדול בתשובה: כי כשאדם בא לעשות חשבון נפשו כדי להיטיב דרכו, כך דרכו של היצר, שהוא מעביר נגד עיניו כל פשעיו ומטח בפניו: אתה רוצה לעשות תשובה? זכר נא כמה עבירות חמורות עברת, נכתם עונך לפני בוראך ותשובתך לא תועיל לך מאומה, ועל כן טובה לך להמשיך במעלליך אשר לא טובים כדי להנות מן העולם הזה, וכהנה וכהנה מטיף ומשפיע היצר על האדם ומונעו מתשובה.

ואולם באמת, הרי טענת שוא היא זו, כי האם בגלל זה שהרבה לחטוא לא יענש עבור החטאים הנוספים? ועוד, כי שערי תשובה לא ננעלו, וכל עוד האדם חי עלי אדמות יכול הוא לשוב לבוראו.

ולכן העצה היעוצה לפני מי שמבקש לעשות תשובה, למחות מפניו את כל עברו ולחשוב שזה עתה נולד ומתייצב על דרך טוב, לעשות אך את הטוב והישר בעיני ד' אלוקיו.

ולפיכך, "ועתה" הוא כלל גדול בתשובה, שיחשוב האדם תמיד בלבו רק אודות המצב הנוכחי של "ועתה"! מבלי להביא בחשבון את חטאיו בעבר, ורק אחרי שיתייצב על דרך טוב יבקש כפרה על עוונותיו הקודמים...

(חפץ חיים)

שאני אסטרטג, בעל מעוף, כשרון, סוחר ממולח ובעל מחשבה יצירתית, זה בא אונקלוס להדגיש שהכח לעשות חיל, גם העצה עצמה שאתה נותן, ההחלטה שהחלטת במה להשקיע, גם זה עצמו נתן בך הקב"ה, הוא הכניס בך עכשיו את העצה ואתה מצד עצמך לא שייך לזה בכלל, רק קבלת מתנת שמים.

מרגלא בפומיה: "אנשים רגילים לומר, "נפל לי רעיון", מי הפיל אותו אצלך ומאיפה הוא צץ, הקב"ה הכניס לך את המחשבה והרעיון".

רגילים לבאר פסוק זה, שבא להזכיר לעשירים ולמצליחנים שידעו שכל כוחותיהם מהשי"ת ולא ישמעו ליצר הרע שמסית אותם לתלות הצלחתם בכישוריהם שהם הם המצליחים ובעלי הכוחות המיוחדים, היה הגאון רבי ברוך רוזנברג זצ"ל ראש ישיבת סלבודקה אומר: נסיון זה אינו רק למצליחים, אלא גם לאלו שחוששים ומפחדים שלא יהיה להם הכח הצליחה, גם אליהם מכוונת התורה שעליהם להתחזק באמונת אומן ולזכור שהשי"ת הוא הוא הנותן כח לעשות חיל, והכל בידו ובודאי יצליחו.

(שפתי חיים - דברי ברוך - לתתך עליון)

"ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי

ואשברם לעיניכם" (וט, יז)

צריך להבין, למה הוצרך משה לתפוש, הלא היו תפושים בידו?

ביאר הגה"צ רבי חיים זייציק זצ"ל: משה רבינו עשה מאמץ לתפוס הלוחות בידו, כי למרות שהחליטו לשבור את הלוחות, רגשי לבו מנעו ממנו להשליך לארץ את הלוחות שקיבל ביגיעה ובמסירות נפש כה גדולה, שהרי כשעלה למקום רצו המלאכים לפגוע בו ולשורפו על כך שבא להוריד את התורה לארץ, והשתדלו למנוע ממנו זאת בטענם: "תנה הודך על השמים", רק לאחר שטען נגדם הצליח לקיים את הלוחות בידו.

גם כשעלה למרום לקבל הלוחות וישראל עשו את העגל ביקש הקב"ה לקחתם מידו וגבר ידו של משה וחתפן מידו ואח"כ ברכו הקב"ה ואמר: יהא שלמא על ידא דגברת מנאי וזה מה שהתורה משבחת את משה ואומרת: "לכל היד החזקה" (ירושלמי תע-נית ס"ה ה"ה) לכן היה למשה רבינו נסיון וצער לגדול להשליך הלוחות לארץ, היטב כאב לו לאבד בידים את כל העמל ואת האוצר הגדול ויקר והנצחי הזה והוא נזקק למאמץ נפשי גדול כדי להוציא את הלוחות מידו ולהשליכם כנגד רגשות לבבו, אלא שעשה זאת, כי ידע שזה מה שהיה עליו לעשות.

מכאן לקח גדול לכל בעלי עליה שידאגו לשמור מכל משמר על הרכוש הרוחני שהצליחו לרכוש ולצבור לעצמם בעמל ויגיה עה ולא יזלזלו חלילה בפרי עמלם, אל יתיחסו אליו באדישות ובקרירות אלא יעשו הכל לשמור עליו כעל בבת עינם.

(מעייני החיים - לתתך עליון)

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם

ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאבהה

אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך"

(י, יב)

חז"ל (בראשית רבה כא, ו) דרשו אין "ועתה" אלא תשובה,

"כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות"

(ח, א)

לפני שנים רבות שמעתי מאחד המגידים דרשה נפלאה על הפסוק: "כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות" (דברים ח, א). אין המקרא אומר אלא 'דרשני': פתח בלשון יחיד, וסיים בלשון רבים. מדוע. הסביר זאת בסיפור מעשה -

מעשה ביהודי תם וישר, שעלה אל הרב לשאול שאלה: "רבי, אני חפץ בכלי לבי להיות לבן העולם הבא, אבל אני עם הארץ ואיני יודע מה לעשות, אין באפשרותי לקבוע עתים לתורה. הורני ארחות חיים בדרך קצרה!" אמר לו הרב: "הסכת ושמע, וחרוט בזכרוןך: דמה לנפשך, כי יש רק מצוה אחת לעשותה, וכי אתה היהודי היחיד בעולם, ואין עליך לקיים מצוות אלא ביום זה בלבד!"

שמע זאת, ושמח מאד. אם כן הוא, אין קל מזאת! מיהר לצאת מבית הרב, והרב קרא אחריו בקול: "עמוד, אל תמהר לברוח, ברצוני להסביר לך את דברי!"

אבל היהודי מהר לדרכו, וקרא מאחרי כתפיו: "אין מה להסביר, רבי! איני אטום כל עיקר, הבנתי את דבריו היטב!"

האיש מהר אל חנות, חנות לממכר שירי אריגים. יהודי קשיש נכנס, בחר אריג, ושילם תמורתו. בטעות נתן שלושה דינרים במקום שנים. המוכר הבחין בדבר אבל לא אמר דבר, והקונה פנה והלך.

שעת הצהרים התקרבה. האיש נעל את חנותו ופנה הביתה לאכול.

"טול ידיים" אמרה האשה. "מיד אגיש את האוכל".

"את יכולה להגיש מיד" ענה בעלה. "אין עוד צורך ליטול ידיים!"

האשה הנדהמת נעצה בו עינים שואלות.

"הייתי הבוקר אצל הרב, והוא פסק שאיני חייב לקיים אלא מצוה אחת. ואני כבר הנחתי היום תפילין, וגם התפללתי - הרי זה די והותר להיות. ומחר אהיה פטור אף מזאת. כך אמר הרב, שאיני צריך לקיים מצוות אלא היום בלבד!"

פיה של האשה נפער בתדהמה. לא הספיקה לסגרו, ומישהו נקש בדלת. אדם זקן נכנס. "קניתי אצל כבודו אריג" אמר הזקן, "ועתה נוכחתי לדעת ששלמתי בדינר אחד יותר מדי".

"אמנם כן" ענה המוכר בשוין נפש, "אך מה בכך? היום הייתי אצל הרב, והוא הורה לי לחשוב שאני היהודי היחיד בעולם. אם כך, כבודו חשוב בעיני כגוי, וטעות הגוי מותרת..."

עכשיו נפער פיו של הקשיש בתדהמה, והאשה פרצה בצוחות אימים: "הצילו, דעתו של בעלי נתבלעה עליו, הוא השתגע!" הקשיש צרח אף הוא, והאיש נס על נפשו וברח מן הבית.

ברחוב העיר עמד, ואמר לנפשו: "רגע אחד, הלא הם צודקים, מי לא יצחק לשמע הדברים? יהודי אחד, מצוה אחת, יום אחד?! הרב אשם בכל אשר קרני, הוא הורני את ההוראות המוזרות האלו!" ובצעדים נחושים שם את פניו אל הרב, לתבוע הסבר.

הרב ראה את פניו והנהן בראשו: "שבת, אפוא" אמר לו, "הרי בקשתי ממך לשוב ולשמוע את ההסבר".

הוא טרם הספיק לענות, ואל הבית התפרצה אשתו: "הושיעה רבי, בעלי השתגע!"

הרב טרח להרגיע את רוחה, ואז הופיע יהודי קשיש, נושם ונושף, לתבוע את המוכר לדין תורה...

אמר הרב: "הסכיתו כולכם ושמעו. אמנם, הוריתי לו את שלושת הדברים, אבל עתה הנני להסבירם.

ראשית, אמרתי, עליך לחשוב שיש רק מצוה אחת לעשותה. וכונתי היתה, שהרי יש לנו תרי"ג מצוות לעשותן, והעצל אומר לנפשו: מצוה הבאה לידי אוכל להחמיצה. אם לא אקיים את זו, אקיים אחרת במקומה.

ואף באותה מצוה עצמה אומר הוא לעצמו: מה לי למהר, היא לא תברח. הוא יושב ליד הספר, ומרשה לעצמו לחלום. אמנם יש כאן מצות תלמוד תורה, אבל היא לא תברח, אפשר ללמוד גם בשעה הבאה. בא עני לבקש נדבה, והוא מניד בכתפיו. אמנם יש עמו מעות, אבל יבוא עני אחר, ואולי יתנם לו...

לכן אמרתי: אל תחשב חשבונן של מצוות. יהיה דומה בעיניך, כאילו רק מצוה זו לפניך, ואין עוד. רק לימוד זה, רק תפילה זו, רק מצוה זו שבאה לידך.

ועוד אמרתי: דמה לנפשך, כאילו אתה היהודי היחיד בעולם. ומדוע? מפני שכאשר באים להתרים לדבר מצוה, משתמט כל אחד ואומר: מדוע באו אלי, הלא יש אחרים מלבדי. וכך נדחה העני מאחד לאחד ונותר בדלותו.

כאשר יש ללכת לשיעורי תורה, אומר כל אחד: מדוע אעזוב את ביתי בשעת לילה והגשם טורד? יש משתתפים רבים בלעדי. ובינתיים, אין מנין בשיעור.

והוא הדין במה שאמרתי לך, שתחשוב כאילו רק היום עליך לקיים מצוות. כדי שלא תדחה את המצוה מיום ליום, עד שתדחה כליל.

וזהו שנאמר: "כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות" פתח בלשון יחיד, וסיים בלשון רבים. אלא שזוהי ההוראה לכל אחד ואחד. שיראה כל מצוה כאילו היא היחידה: "כל המצוה". ויראה את עצמו כאילו הוא לבדו בתבל: "אשר אנכי מצוה". ויראה את היום הזה בלבד: "היום" ותו לא, ואז תהיה בידיכם היכולת לקיים את כל המצוות!"

ובאמת ידוע הרעיון בשם הגאון מוילנא זצ"ל, וה"חפץ חיים" זצ"ל הביאו (באהבת חסד ח"ב פרק י"א בהג"ה) בשם גאון אחד, והסביר בו את הפסוק (דברים ו, ו): "והיו הדברים האלה" תחשוב שאין לפניך אלא קטע זה בלבד. "אשר אנכי מצוה" תחשוב שאין עוד יהודי בעולם מלבדך, ועליך האחריות לקיום העולם בלימודך, שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ (גדרים לב ע"א), "היום" אין אלא יום זה בלבד, ואם לא עכשיו אימתי, כמה תנצלו! ואספר -

העיר פתח תקוה נוסדה לפני כמאה שנה על ידי יהודים יראים ושלמים, בהכוונת מהר"ל דיסקין, השרף מברסק זצ"ל. מתי מספר היו, אבל שטח המושבה היה רחב מאוד. עד היום משתרעת העיר על פני שטחים נרחבים, מפני מעשה שהיה.

השטח נרכש מידי הערבים, ולא היו מפות מסומנות כמו בזמננו. הגיעו עם הערבי לעמק השוה, ואז היה הקונה הולך במצרי השדות. כל השטח שהספיק למדוד בשעליו עד לשקיעת החמה, היה שלו.

רבי יהושע שטמפפר היה הקונה. השכים קום מבעוד לילה, התפלל עם עלות השחר, ובהנף החמה החל בצעדה כשהערבי רוכב לצידו על החמור. בצעד מהיר הלך והלך והלך. לא היה כביש ואף לא משעול. פסע על האבנים ונתקל במהמורות, עלה גבעות וירד גאיות. השמש טפסה במעלה השמים והזעה נגרה פלגים פלגים. לא האט את צעדיו ולא התפנה לשתות או לאכול.

עוברים ושבים בקשו לשוחח ולפטפט, והוא לא עצר ולא השיב, בהתמדה חתר הלאה והלאה.

הערבי הותש, ביקש שיעצור מעט, שילגום לגימה. גם לו לא ענה. התנשם והתנשף, כבר לא צעיר היה, וגרר עצמו ממערב למזרח, ומשם צפונה.

כשהחמה עמדה לשקוע אזור שארית כוחותיו ופרץ בריצה. רץ עד שהחמה שקעה, ואז קרס והתעלף.

וכל השטח היה לשלו, של בני המושבה.

אילו היינו מנצלים כך את ימינו, כמה היינו רוכשים - ולעצמנו!

(והגדת)